

kupiti, in ktero se med ljudmi vedno bolj redko nahaja. Večkrat mislim, kako bi to potrebno čednost mogel dobro vcepiti v vse mlade serca, da bi v njih stanovitno cvetela.

24. marca. Danes je prišla mati s hčerko v šolo, in mi naročevala, da naj nje hčerke nikar ne učim pisati, ker tega ni ženskam potreba in jim je še celó škodljivo, ker dekleta rade pisarijo zaljubljene pisma i. t. d. Čudna misel, ki me spominja na povest od gospodarja, ki ni hotel terte saditi in vina pridelovati, ker se je bal, da bi se mu kak posel ne vpijanil.

25. marca. Če prebiram časopise, vidim v njih marsiktero reč, ki sicer blisčí, pa na zadnje otamí, če jo bolj na tanko pregledujem.

26. marca. V šoli mora vedno solnce sijati, to je, učitelj se mora vedno tako vesti, da ga učenci radi vidijo in poslušajo, ako ne, prevleče šolo tista nadležna megla, ki tlači telo in duha, da se ne more veselo in koristno gibati.

27. marca. Danes se je primerilo, da je neki otrok čez potokovo berv gredé v vodo padel. Izvlekli so ga iz vode, toda ni se vedilo, ali je še živ, ali je že mertev; tudi jaz pritečem k otroku, in poskušali smo vse, kar sem vedil, da je treba storiti v taki sili, — in glej! deček pogleda, in čez nekaj časa je bil zopet popolnoma zdrav in vesel. Pri tej priliki sem si namenil, da bodem bolj odrasli mladini v nedeljski šoli med drugim tudi razlagal, kako se človeku pomaga, kedar je tako ali tako v smertni nevarnosti.

Podučno berilo za mladost.

XIV.

Naravoslovje.

5. Svetloba. *)

Svetloba je nekaj, kar občutimo le z očmi, s katerimi vidimo in gledamo bližnje in daljne reči. Kjer ni svetlobe, ne moremo nič viditi. Tema je tam, kjer ni svetlobe; pa nikjer ni tako tema, da bi ne bilo še nekaj svetlobe. Nekatere živali, postavim, mačke, čuki, sove i. t. d. še vidijo v naj večji temi, ker imajo drugačne oči, to je take, ki se v temi bolj odpirajo.

*) Po „Kmet. kemiji“.

Svetloba se od vsake reči neprenehoma in na vse kraje in naravnost razteguje ali razširja; je neizrečeno tanka in nehtljiva reč; skozi luknjice, s šivanko na papirji narejene, se lahko ob enem vidi več reči; svetlobni žarki tedaj neprenehoma in ob enem od vseh teh reči prihajajo skozi luknjice, da jih oko vidi. Svetloba je med vsemi rečmi naj bolj nagla. Od zemlje do solca je 20 milionov milj, in svetloba pride od solca do nas v 8 minutah, tedaj prešine v eni sekundi 40000 milj daleč.

Mnogotere bolj gladke reči svetlobne žarke zelo odbivajo ali nazaj mečejo; torej se reči v ogledalu vidijo. Nekatere reči pa pusté svetlobne žarke skozi sé, postavim, zrak, voda steklo i. t. d. Če svetlobni žarki pridejo iz tanke v kako bolj gosto reč, se nekoliko prelomijo; zato se vidi, če nekaj palice vtakneš v vodo, kakor bi bila prelomljena. Palica tedaj ni prelomljena, ampak le svetlobni žarki so se prelomili ali nekoliko nagnili. Učeni razdeljujejo solnčni beli žarek še v sedmero žarkov, kateri ima vsak svojo barvo, kakor jih vidimo na nebu pri mavrici; teh sedem žarkov pa znajo zopet združevati v enega belega. Bela reč je tedaj tista, ki vseh sedem barvinih žarkov v enaki meri odbiva, rudeča reč pa je tista, ki požira šestero barvinih žarkov, in odbiva le rudeče žarke; zelena barva pa požira vse žarke razun zelenih, po katerih se kaže zelena. Popolnoma črne barve je ni razun temé.

Nekatere reči se same od sebe svetijo, kakor solnce, nekatere zvezde, goreče in žareče reči, mnoge živalice, trohneči les, gnjijoče ribe i. t. d.; druge tamne reči pa morajo razsvetlovati druge svitle reči, da jih vidimo. Svetloba je večidel združena z gorkoto; prikaže se pa tudi brez gorkote, kakor se vidi, postavim, pri trohljivem lesu. Če je svetloba sklenjena z gorkoto, ji pravimo ogenj.

Svetloba je kaj dobrotljiva reč. Ona ne stori le, da vidimo, in moremo delati in se veseliti, temuč pospešuje tudi človeško in živalsko zdravje, ter tekne tudi rastlinam. Ako bi bil človek dalj časa zapert v črni temi, in ako bi se še tako redil, poginiti bi mogel, ker bi ne imel ljube svetlobe. Svetloba stori, da je vse rastljinško perje zeleno. Brez svetlobe bi se ne barvale cvetice, in bi ne rastle. To se vidi pri cvetih in sploh pri rastlinah, ki so v zaprtih temnih krajih. Tudi se vidi, kako se cvetice in druge rastljine rade obračajo

od jutra do večera proti solncu, kakor postavim, posebno solčna roža, povijavke i. t. d. Vsaka stvar želi in se veseli svetlobe; le hudobni ljudje tavajo po temi zato, ker delajo hudo in se bojé belega dneva, kateri bi pokazal in razodel njih hudobije. Apostelj opominja: „Verzimo od sebe dela temé, in oblecimo orožje svetlobe. Kakor po dnevu pošteno hodimo!“

Šolska letina.

Rad se vdeležujem šolskih spraševanj, ker to je sploh učitelju koristno; večkrat se kaj lepega naučim in zgledujem nad pridnostjo svojih šolskih tovaršev, včasih pa Boga zahvalim, pa vendar ne tako iz ošabnosti, kakor evangelijski farizej; prav nerad pa od téh očitno govorim. Presojevati kakošno je bilo spraševanje tu ali tam, to gre preč. g. g. šolskim prednikom. Ker pa vendar »Tovars« vsako leto nekoliko omeni šolskih spraševanj, stori pa to iz tega namena, ker bi rad dobri reči ali tako ali tako koristil, spominjaje se besed Modrega: »Hvali pravičnega, sedemkrat bo boljši; hvali nespametnega, sedemkrat bo slabejši.« Ker tedaj »Tovars« v tej reči svoje stajališče očitno naznanja, naj spregovori še nekoliko o tem. — V Polhovem Gradcu je bilo očitno šolsko spraševanje 28. preteč. m. Vseh skupaj je bilo otrok 133. Nekaj iz med njih domá iz daljnih vasi, je v šolo hodilo le po dvakrat na teden. Dasiravno pa otroci niso prav pridno v šolo hodili, je bilo spraševanje v vsakem oziru izvrstno. G. učitelj ima lep dar od Boga, ter umé prav z lepo in prijetno besedo podučevati in spraševati. Če je že bilo spraševanje vse izvrstno, naj bolj dopadali so mi pa lepi spisi. Razun listov za poskušnjo vidili smo teke, kakor jih je preč. knezškofijstvo priporočevalo in tudi druge vaje v pisanji n. p. opravilne spise vse tako lepo in snažno, da se iz tega lahko posname, da je bil učitelj nevtrudljiv v splošni svojih dolžnost. Tudi iz sadjoreje so otroci dobro odgovarjali, svoje umetnosti pa nam vendar djansko niso pokazali, in poslednjič so ene pesmice zažvergoletli. Razun družih visokočastitih gospodov duhovnov bila je tudi pričujoča blagorodna zlahtna gospoda iz grajsčine, ter se veselila nad dobrimi odgovori mladine in pridnim otrokom darila delila. Visoka aristokracija je ponižna; prevzetni so le veterinjaki.

Dasiravno pa sedaj, kakor pravijo, Gradčani niso za šolo vneti, vendar ne more drugače priti, da bodo v nekterih letih šoli vdani. Spoštovanje in ljubezen se počasi, počasi pridobiva, pa hitro zgublja. Tako neobčutljiv in vnemaren pa vendar ni naš kmet, da bi ne spoznal, kaj je njemu in njegovim otrokom na korist. Le pametno in previdno naprej, vse se bo sčasoma zboljšalo.

V Cerknici je bilo šolsko spraševanje 30. preteč. m. Učencev je bilo v vsakdanji in nedeljski šoli 348. Učenci niso prav pridno šole obiskovali, pa sej ste tudi šolski izbi veliko premajhne za tolikošno število otrok. Otroci pa so vendar pokazali, da so bili dobro podučevani. Nad nevtrudljivim gospodom nadučiteljem ima sleherni učitelj lep zgled v posnemanje in spodbudo.